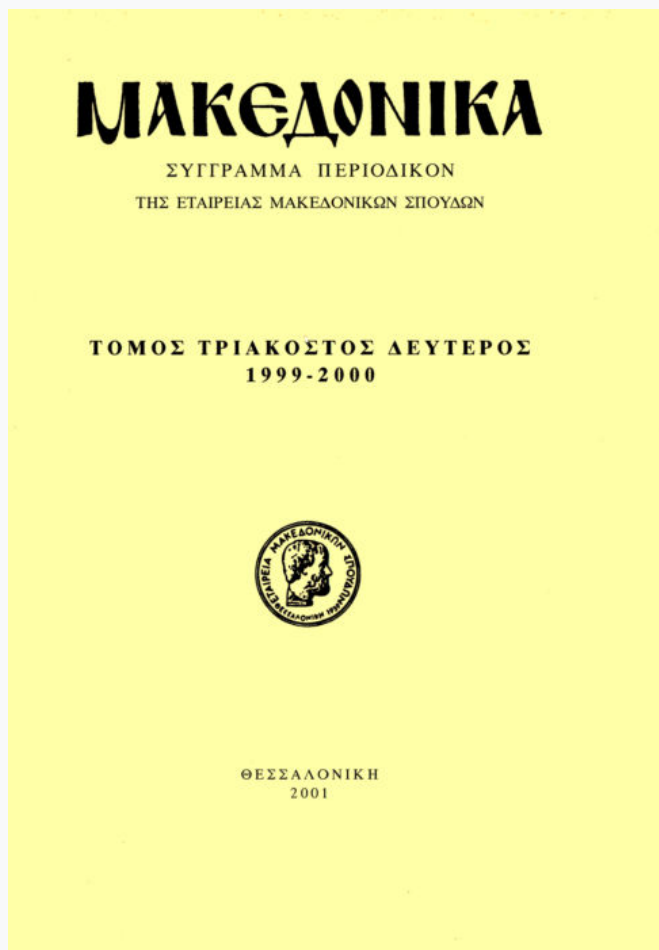

Μακεδονικά

Τόμ. 32, Αρ. 1 (2000)

Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περίβλεπτον Δράμας-
Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.184](https://doi.org/10.12681/makedonika.184)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (2000). Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περίβλεπτον Δράμας- Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα. *Μακεδονικά*, 32(1), 527-529. <https://doi.org/10.12681/makedonika.184>

Τάσος Ί. Κυριακίδης, *Τό Περιβλεπτον Δράμας - 'Από τήν 'Ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα*, έκδ. οίκος Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 238.

Ο πρόσφυγικός κόσμος πού εγκαταστάθηκε κατά τήν 'Ανταλλαγή τοῦ 1924 στήν Μακεδονία ἀσφαλῶς καί ἔχει πολλά νά πεί γιά τίς συνθήκες τῆς προσφυγιάς, τίς πατρίδες πού ἄφησε, τά ὄνειρά του, τήν ἐνσωμάτωσή του στόν μητροπολιτικό Ἑλληνισμό. Πρόσφυγες τῆς πρώτης γενιάς ἔγραψαν συγκλονιστικά κείμενα, ἀλλά καί μέ τίς πληροφορίες τους τροφοδότησαν ἀπό τήν δεξαμενή τῶν ἀναμνήσεων τους προσφυγόπουλα τῆς δεύτερης γενιάς προκειμένου νά συνθέσουν μελέτες γιά τίς ἀλύτρωτες πατρίδες, ἀλλά καί τίς νέες πατρίδες μετά τό 1924. Ἄλλοι, πάλι, πρόσφυγες τῆς δεύτερης γενιάς συνέγραψαν μελέτες γι' αὐτές τίς νέες πατρίδες, στήν Μακεδονία καί τήν Θράκη ἢ ἄλλαχοῦ, ξεδιπλώνοντας τίς παιδικές καί ἐφηβικές ἀναμνήσεις τους βοηθούμενοι, πάντα, ἀπό τοῦς μεγαλυτέρους τους, τοῦς φορτωμένους μέ ἐμπειρίες καί βιώματα. Τέτοια εἶναι καί ἡ περίπτωση τοῦ γνωστοῦ ἐκδότου τῆς Θεσσαλονίκης Τάσου Κυριακίδη, πού συνέθεσε ἀξιόλογη μελέτη ἀναφερόμενη στήν γενέτειρά του, τό Περιβλεπτον τῆς Δράμας, ὅπου τό 1924 εγκαταστάθηκε ἡ οἰκογένειά του. Ο ἰ. Τ. Κυριακίδης, ὅπως καί ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος, ἰδιοκτῆτες τοῦ ὁμωνύμου ἐκδοτικοῦ οἴκου, ἀπό καιρό ἔχουν στρέψει τίς ἐπαγγελματικές-ἐκδοτικές δαστηριότητές τους στήν προβολή τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ· ὁ ἀριθμός τῶν πενήντα μέχρι τοῦδε ἐκδόσεών τους γύρω ἀπό τόν Πόντο μαρτυρεῖ τήν φιλοδοξία τους νά τόν ἀναδείξουν ἐναργέστερα. Στήν προσπάθειά τους αὐτή ἐντάσσεται καί ἡ παρούσα ἐκδοση πού μελετᾶ τό συγκεκριμένο ποντιακό χωριό τῆς Μακεδονίας.

Τό βιβλίον προλογίζει ὁ καθηγητής-ἀκαδημαϊκός κ. Ἀγαπητός Τσομπανάνης πού προϋδεάζει τόν ἀναγνώστη γι' αὐτήν τήν πενηντάχρονη καί πλέον πορεία τοῦ Περιβλεπτον, ἐφ' ὅσον ἡ διήγηση μπορεῖ μέν νά φθάει ὡς τίς ἡμέρες μας, ἀλλ' ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων φαίνεται νά τερματίζεται τό 1974 περίπου, ὁπότε μέ τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική μετανάσταση, πού στό μεταξύ ἔχει συντελεσθεῖ, συμβάλλει στήν ἀπώλεια τῆς συνοχῆς τοῦ χωριοῦ. Φιλοδοξία, καί ἐπιθυμία μαζί, τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι νά θυμίσαι στούς πρόσφυγες τῆς τρίτης καί τέταρτης, πλέον, γενιάς τίς δραματικές συνθήκες ὑπό τίς ὁποῖες ἔζησαν οἱ δικοί τους, γονεῖς, παπποῦδες καί γιαγιάδες κατὰ τίς πρώτες ἐβδομάδες καί μήνες τῆς εγκαταστάσεώς τους στούς νέους τόπους. Τό ἔργο αὐτό, τῆς καταγραφῆς δηλ. τῶν συνθηκῶν, καθίσταται μέρα μέ τήν μέρα δυσχερές, ἐφ' ὅσον οἱ πρωταγωνιστές τῶν γεγονότων ἔχουν πλέον ἀποθάνει καί λιγοστοί εἶναι ἐκεῖνοι πού ζοῦν ἀκόμη καί οἱ ὁποῖοι εἶχαν βιώσει τά γεγονότα σέ ἡλικία πού νά μποροῦν νά θυμιοῦνται πρόσωπα καί γεγονότα. Εἶναι βασικό νά συγχαρήσουμε αὐτό πού σημειώνει στήν εἰσαγωγή του ὁ κ. Τ. Κ. ὅτι οἱ καθημερινές διηγήσεις τῶν γονέων γιά τήν ἴμερα καί τό Καρμούντ, τό γειτονικό Λερίν καί τά χωριά τοῦ Ὀφews ἐπείσαν τά παῖδιά τους ὅτι ἐκεῖνη ἡ πατρίδα ἦταν μοναδική!

Δέν ἔχει ἄδικο· ὅσοι εἴμαστε πρόσφυγες δεύτερης γενιάς ἔτσι αἰσθανόμαστε γιά τήν μοναδικότητα τῆς πατρίδας μας· τό ἐπέβαλαν στήν συνείδησή μας οἱ θαυμαστές διηγήσεις τῶν παπποῦδων, τῶν γονέων, ἀλλά, δυστυχῶς, καί οἱ ἀναστεναγμοί τους. Καί μία ἄλλη διαπίστωση καί αὐτή ἀληθινή ἀπό τά πράγματα καί τά σημεῖα τῶν

καιρῶν· γράφει ὁ Τ.Κ.: ἡ ἄλλη διαπίστωση εἶναι ὅτι τὰ χωριά τῆς Ἀργυρουπόλης καὶ τοῦ Ὁφews θαρρεῖς καὶ μεταφέρθηκαν ἐδῶ στὴν περιοχή Παρανεστίου Δράμας καὶ ἐλάχιστα πράγματα ἄλλαξαν στὸν τρόπο ζωῆς τῶν κατοίκων. Τὰ ἦθη, ἡ πατριαρχικὴ οἰκογένεια, ἡ καθημερινὴ διατροφή δὲν μεταβλήθηκαν. Τὰ νέα στοιχεία στὴν ζωὴ τῶν κατοίκων τοῦ Περιβλέπτου ἦταν οἱ νέες καλλιέργειες (κυρίως καπνός) καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἦσαν ἰσότιμοι πολῖτες σ' ἓνα ἐλεύθερο κράτος, στὴν πατρίδα τους». Καὶ μία ἄλλη διαπίστωση ἐξίσου σημαντικὴ, ἂν κρίνουμε μὲ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς: τὴν ἀγαστὴ συμβίωση τῶν προσφύγων τοῦ Περιβλέπτου μὲ τοὺς ἐντοπίους Μακεδόνες τῶν γειτονικῶν χωριῶν. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ κ. Τ.Κ. δίδει στὸ πρῶτο κεφάλαιο μία πολὺ γενικὴ εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου ἐπιμένοντας μὲ φωτογραφικὸ ὕλικό ἀπὸ τὸ Καρμούντ, τὴν Ἀργυροῦπολη, τὴν Ἱμερα, τὸ Ὑψηλ (τὸ χωριὸ τῶν Ὑψηλάντηδων), τὸ Λερί, τὸ Ζουρέλ, τὴν Κρηνίτα, τὸ Ζησηνῶ, τὸ Γίγας νὰ βοηθήσει τὸν ἀναγνώστη, καὶ μὲ τὴν παράθεση ἑνὸς χάρτου τῆς Ἀργυρουπόλεως, νὰ ἀντιληφθεῖ καλύτερα τὸν ὅρο ποῦ οἱ πρόσφυγες ἄφησαν στὸν Πόντο· ἓνας ἄλλος τοπογραφικὸς χάρτης τοῦ Περιβλέπτου δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως στὴν Μακεδονία. Τὸ χωριὸ ἀπέχει ἀπὸ τὴν Δράμα 40 χιλιόμετρα καὶ σ' αὐτὸ ἐγκαταστάθηκαν οἱ πενήντα πρῶτες οἰκογένειες ἀπὸ τὰ ποντιακὰ χωριά ποὺ ἀναφέρθηκαν κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀντηλλάγησαν μὲ τοὺς Μουσουλμάνους πρῶην κατοίκους τοῦ 1924. Ὁ πρῶτος καιρὸς ἦταν δύσκολος, ἐφ' ὅσον εἶχαν ἐλάχιστα μέσα νὰ συντηρηθοῦν, ὅσα δηλ. προῶλαβαν καὶ πῆραν ἀπὸ τὸ νοικοκυριό τους καὶ ὅσα ἐλάχιστα τοὺς παρέσχε πρὸς ζωάρκεια τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ὀρθοποδήσει ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴν Τραγωδίαν τοῦ 1922. Κοντὰ τοὺς ἦταν οἱ μοναχικοὶ Σαρακατσάνοι, μὲ τοὺς ὁποίους ἀντάλλαξαν τὸν πρῶτο καιρὸ τὰ προϊόντα τοῦ μόχθου τους. Στὴν συνέχεια ὁ συγγ. ἐξετάζει τὴν πρώτη ἐγκατάσταση τὸ θέρος τοῦ 1924· κύρια αἰτία τῆς ἐπιλογῆς τους ὁ λόγος ὅτι τὸ Περιβλέπτο θύμιζε τὰ χωριά τους στὸν Πόντο. Οἱ ἐγκαταστάθηκαν σὰν σπῆλια τὸν ἀνταλλάξιμον Μουσουλμάνων, μάζεψαν τὰ κεράσια, κέρδισαν τὰ πρῶτα χρήματα καὶ ἔστησαν τὰ νοικοκυριά τους· τὰ βελονίδια τῶν γειτονικῶν δασῶν, τὰ ἀθέριστα χωράφια σίκαλης, ἡ ξυλεία, ὁ κλήρος μὲ ἓνα ἄλγτρι καὶ βόδι, ὁ σπόρος τῶν μπαρμπουννοφάσουλων ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὸν Πόντο ἀποτέλεσαν τὰ πρῶτα οἰκονομικὰ μέσα ἐπιβίωσης τῶν προσφύγων καὶ γιὰ τοὺς ἐπόμενους μῆνες. Κατόρθωσαν μάλιστα νὰ λειτουργήσουν καὶ σχολεῖο γιὰ τὰ παιδιά τους μὲ διδάσκαλο τὸν Ἀριστείδη Στεφανίδη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Σταδιακὰ μάλιστα δημιούργησαν μίαν μορφή κοινοτισμοῦ ἐργαζομένων γιὰ τὴν κατασκευὴ δρομῶν, πλατειῶν καὶ ἄλλων κοινοτικῶν ἔργων, ἀσχολήθηκαν συστηματικὰ μὲ τὴν καπνοκαλλιέργειαν. Σιγά-σιγά τὸ χωριὸ ἀναπτύχθηκε, νέες οἰκογένειες προσετέθησαν, ἀλλὰ τὴν εἰρηνικὴ ζωὴ του διέκοψε ὁ πόλεμος τοῦ 1940. Ὁ κ. Τ.Κ. ἀσχολήθηκε, ἐπίσης, στὸ βιβλίῳ του μὲ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ Περιβλέπτου—τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευση—δίνοντας ὀνόματα διδασκάλων καὶ ιερῶν· τὸν ἀπασχόλησαν, ὡσαύτως, οἱ ἀγροτικὲς ἐργασίες τῶν συγχωριανῶν του μὲ τὴν καπνοκαλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, οἱ διασκεδάσεις καὶ τὰ πανηγύρια τοῦ Περιβλέπτου καὶ τῶν γειτονικῶν χωριῶν, ἡ λαϊκὴ ἱατρικὴ, ὁ γάμος, ἡ βάπτισις, τὰ κάλαντα, τὸ παρακάθ' κτλ.

Ὁ κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιὰ τοὺς ἐμπόρους τοῦ καπνοῦ, τὴν διατροφή τῶν προσφύγων μὲ τὰ παραδοσιακὰ ποντιακὰ φαγητά, τίς νηστείες, τὸν ταχυδρόμο, τὸν τρόπο προμηθείας βασικῶν εἰδῶν. Ὁμιλεῖ, ἐπίσης, γιὰ μίαν ἰδιότυπην μορφή κοινοτισμοῦ, ὅπως ἦταν ἡ κοινωνικὴ ἑταιρεία βοσκῆς καὶ ἡ προσωπικὴ ἐργασία. Ἀκολουθεῖ τὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ πρόσωπα Ποντίων τοῦ Περιβλέπτου πρῶτης καὶ δευτέρης γενιᾶς καὶ τίς τοποθετήσεις τοῦ χωριοῦ μὲ ἀπλὴ παράθεση φωτογραφιῶν, ποῦ

ἀξίζουν χίλιες λέξεις ή καθεμιά. Ένδιαφέρον είναι καί τό κεφάλαιο, όπου ό συγγρ. περιγράφει τόν χαρακτήρα τών συγχωριανών του: καρτεριοί, εὐθεῖς, σκληροί επιφανειακά, ἀλλ' ἀγαθοί κατὰ βάθος, θρησκευόμενοι, πατριώτες, γενναῖοι τό φρόνημα, τρυφεροί· χαρακτηριστικά είναι καί τά παραδείγματα, μέ τά ὁποῖα τεκμηριώνει τούς παραπάνω χαρακτηρισμούς.

Στό ἐπόμενο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιά τήν βουλγαρική κατοχή καί τήν Ἑθνική Ἀντίσταση· οἱ Βούλγαροι εἰσῆλθαν στό χωριό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 καί οἱ κάτοικοι του ὑπέστησαν ὅλα ὅσα οἱ Ἀνατολικομακεδόνες καί Θρακιώτες ἀπό τούς Βουλγάρους κατακτητές: βιαιοπραγίες, κατασχέσεις, οἰκονομικοί διωγμοί, φορολογία. Ἡ βουλγαρική κατοχή, ἐξάλλου, στόν Νομό Δράμας ἦταν ιδιαίτερα σκληρή. Φυσικά οἱ Πόντιοι τοῦ Περιβλέπτου μετείχαν στήν ἀντίσταση πλαισιώνοντας ἐντόπιες ἀνταρτικές ὁμάδες· ὁ συγγρ. παραθέτει μάλιστα κατηγορητήριο τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοδικείου Ξάνθης πού καταδικάζει κατοίκους τοῦ Περιβλέπτου, πολλοί μάλιστα ἀπό τούς ὁποίους ἐξορίσθηκαν στήν Βουλγαρία καί ὑπέστησαν τά πάνδενα ὡς τήν ἐπιστροφή τους τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1944. Κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο τό χωριό ἐνεπλάκη στήν διαμάχη τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. μέ τίς δυνάμεις τοῦ Ἀντών-Τσαούς, τόν ὁποῖο στήριζαν οἱ κάτοικοι τοῦ Περιβλέπτου πού γιά μιά τετραετία (1946-1950) εἶχαν διασκορπισθεῖ ἐδῶ καί ἐκεῖ γιά νά ἐπιστρέψουν τελικῶς στό χωριό τους τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1950. Τότε ἄρχισε μιά νέα περίοδος ἀνασυγκροτήσεως πού δυστυχῶς δέν ὁλοκληρώθηκε καί οἱ κάτοικοι ἀπογοητευμένοι ἄρχισαν νά σκορπίζουν στήν Θεσσαλονίκη, τήν Δράμα, τήν Κατερίνη, τήν Γερμανία καί τό Βέλγιο. Τό Περιβλέπτο ἐρήμωσε. Μία ἐλπίδα νά ξαναζωντανέψει τό χωριό εἶναι ἡ ἐγκατάσταση Ἑλληνοποντίων τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἑνώσεως· δυστυχῶς, γιά πολλούς λόγους, ἔμεινε μόνον ἐλπίδα.

Στό Παράρτημα ὁ συγγρ. παραθέτει μητρώο τῶν κατοίκων (55 οἰκογένειες μέ τούς ἀρχηγούς καί τά μέλη τῶν οἰκογενειῶν, πρώτη καί δεύτερη γενιά), ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, συνέντευξη μέ τόν Ἰω. Κυριακίδη ἀπό τό Καρμούτ, τόν Σταῦρο Μωυσίδη ἀπό τό Λερίν, τόν Κωνστ. Στεφανίδη ἀπό τό Καρμούτ, τήν Ἀναστ. Στεφανίδη ἀπό τό Λερίν, τήν Παρθένα Εὐθυμιάδου ἀπό τήν Καστρινεῖα τοῦ Καρμούτ, τόν Νικόλαο Χρήστου (ὄλοι τῆς πρώτης προσφυγικῆς γενιάς), τόν Δημ. Κυριακίδη (δύτηρη γενιά). Παρατίθεται, ὡσαύτως, ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀντων. Φωστηρίδη, *Ἑθνική Ἀντίστασις κατὰ τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς 1941-1995*, Θεσσαλονίκη 1959, πού ἀναφέρεται σέ πρόσωπα τοῦ Περιβλέπτου πού μετείχαν στήν Ἑθνική Ἀντίσταση.

Τελικῶς, τό βιβλίο τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι μιά πολύ καλή συμβολή στήν ἱστορία τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς προσφυγιάς του, ἀλλά ταυτοχρόνως καί μιά συμβολή στήν ἱστορία τῆς Νέοτερης Μακεδονίας, ἐφ' ὅσον οἱ πρόσφυγες πού ἐγκαταστάθηκαν σ' αὐτήν συνιστοῦν τόν τύπο τοῦ Μακεδόνο-Μικρασιάτου ἀγωνισθέντες κατὰ τούς ἐθνικούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλληνικότητά της. Ὁ κ. Τ.Κ. γράφει ἀπλά, λόγια ἀπλά βγαλμένα ἀπό τήν ψυχή του γιά καταστάσεις καί πρόσωπα πού παιδί καί ἐφηβος γνώρισε καί ἔζησε· ἐν εἰδος ἀφηγήσεως πού εἶναι ἱστορία, μυθιστόρημα, κοινωνική καί τοπική ἱστορία.